

بررسی تاثیر بهبود محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی

(مطالعه موردی کشورهای منتخب منطقه خاورمیانه)

دکتر بیژن باصری^۱

میثم شاه حسینی^۲

چکیده

امروزه عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی به یکی از موضوعات قابل تأمل و بحث برانگیز در میان اقتصاددانان تبدیل شده است. به رغم افزایش عوامل مهمی نظیر نهاده‌های تولید، نوآوری و تحولات فنی و بکارگیری ظرفیتهای احتمالی خالی در اقتصاد، یکی از چالشهای اساسی رشد اقتصادی، محیطی حقوقی و نهادی است که کارگزاران اقتصادی اعم از بنگاه‌ها و سرمایه‌گذاران در آن مشغول فعالیت هستند.

با توجه به کند بودن رشد اقتصادی کشورهای منطقه خاورمیانه در طی دهه‌های گذشته علی‌رغم وجود فرصت‌ها، ظرفیت‌ها و امکانات از جمله منابع نفتی به نظر می‌رسد یکی از موانع موجود، فضای مطلوب کسب و کار برای فعالان اقتصادی در این منطقه است. برای این منظور این مقاله به بررسی اثرات کمی محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب این منطقه در دوره ۲۰۱۰-۲۰۰۴ به روش داده‌های تابلویی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که بهبود رتبه شاخص محیط کسب و کار یکی از عواملی است که منجر به ارتقای رشد اقتصادی در این منطقه شده است؛ هر چند که این وضعیت در بین کشورها از شدت و ضعف‌هایی برخوردار می‌باشد. در عین حال حذف فضای دیوانسالارانه و تسهیل در قوانین و مقررات و سرعت بخشیدن در اجرای شروع یک کسب و کار از عوامل مهمی است که می‌تواند در ایجاد محیط مطلوب برای ارتقای رشد اقتصادی مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: محیط کسب و کار، رشد اقتصادی، منطقه خاورمیانه.

طبقه بندی JEL: N۸۵، M۲، K۲۰، O۴۰

^۱. استادیار دانشکده اقتصاد و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، bbaseri@gmail.com
^۲. کارشناس ارشد اقتصاد از دانشکده اقتصاد و حسابداری واحد تهران مرکزی، meysam.shahhoseini@yahoo.com

مقدمه

در اقتصاد کنونی عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی به یکی از موضوعات قابل توجه و بحث برانگیز در میان اقتصاددانان تبدیل شده است. علی رغم افزایش عوامل حائز اهمیتی نظیر نیروی کار و سرمایه، یکی از چالشهای اساسی رشد اقتصادی مهیا شدن محیطی است که کارآفرینان و کارگزاران اقتصادی، اعم از بنگاه‌ها و سرمایه‌گذاران در آن مشغول فعالیت و کسب و کار باشند. در روند توسعه در مورد نقش دولت و بازار و سهم آنها از رشد اقتصادی موضوعات متعددی وجود دارد؛ اما در شرایط فعلی اقتصاد جهان، اجماع فزاینده‌ای در مورد عملکرد کارای اقتصاد مبتنی بر افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد شکل گرفته است.

ورود بخش خصوصی و کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی و به تبع آن ارتقای رشد اقتصادی مستلزم ایجاد بستر مطلوب کسب و کار می‌باشد. محیط مطلوب کسب و کار موجب فراهم آوردن انگیزه و امنیت لازم و به حداقل رساندن موانع موجود پیش روی تولید می‌شود. در شرایط کنونی، تمرکز اقتصاددانان بر روی مسئله مهم خصوصی‌سازی و کاهش میزان دخالت دولت می‌باشد؛ چرا که حضور گسترده و فراگیر دولت در تمام حوزه‌های اقتصادی، انگیزه ورود کارآفرینان و بخش خصوصی را به اقتصاد کم رنگ می‌کند. دخالت بیش از حد دولت و حضور گسترده آن در اقتصاد قدرت رقابت را کاهش می‌دهد و در شرایط انحصاری و عدم رقابتی بودن اقتصاد و همچنین شرایطی که در آن شفافیت اطلاعات برای تمامی کارگزاران و کارآفرینان مهیا نباشد و به طور کلی یک اقتصاد کارآفرین موفق وجود نداشته باشد هیچ کارآفرینی سرمایه و وقت خود را صرف چنین شرایطی نمی‌کند. بنابراین در این پژوهش با توجه به سند چشم انداز بیست ساله کشور که هدف ایران نائل آمدن به رتبه اول منطقه در سال ۱۴۰۴ می‌باشد، تاثیر بهبود محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب منطقه خاورمیانه به شرح جدول ذیل با الگوی اقتصادسنجی پانل دیتا تحلیل می‌گردد:

جدول ۱. کشورهای مورد بررسی در پژوهش

ردیف	نام کشور	گروه درآمدی
۱	ایران	پایین تر از متوسط
۲	عربستان	بالا
۳	اردن	پایین تر از متوسط
۴	قطر	بالا
۵	امارات	بالا
۶	ترکیه	بالا تر از متوسط
۷	لبنان	بالا تر از متوسط

۸	سوریه	پایین تر از متوسط
---	-------	-------------------

Source: WorldBank , WDI ۲۰۱۱

۱. پیشینه پژوهش

شکست توصیه‌های بانک جهانی برای ارتقای رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه از یکسو و ایجاد بحران‌های اقتصادی در سال ۱۹۹۵ (بحران مکزیک) و ۱۹۹۷ (بحران شرق آسیا) از سوی دیگر و همچنین بحران سال ۲۰۰۰ آرژانتین و روسیه، اقتصاددانان جهان را برای حل این معضل به فکر فراخواند و این سوال را مطرح کرد که چرا شاگردان ممتاز کلاس "بانک جهانی" دچار معضل افول رشد اقتصادی شده‌اند؟

به این ترتیب برای حل معضل مذکور و رهایی از اقتصاد دولتی دو دیدگاه برای رشد بخش خصوصی مطرح شد. در دیدگاه اول، تبدیل اقتصاد دولتی به غیردولتی، تجربه روسیه قابل ذکر است که تا سال ۲۰۰۴ سهم بخش خصوصی به ۸۰ درصد رسید اما تعداد فقرا ۵ برابر شد و افول رشد اقتصادی شدت گرفت و بحران سال ۲۰۰۰ را تشدید کرد. اما در دیدگاه دوم، تجربه اقتصادهای دولتی نظیر چین، ویتنام، مجارستان و لهستان این ایده را مطرح ساخت که برای تبدیل اقتصاد دولتی به غیردولتی به جای راهبرد خصوصی‌سازی می‌توان از راهبرد بهبود محیط کسب و کار بهره گرفت. به عبارت دیگر، بدون خصوصی‌سازی و صرفاً با رفع موانع ورود بخش خصوصی و کارآفرینان به عرصه فعالیت‌های اقتصادی می‌توان اقتصاد دولتی را به اقتصاد غیردولتی تغییر داد.

از اواخر سال ۲۰۰۳ بهبود محیط کسب و کار موضوع اصلی محافل نظریه‌پردازان و سیاست‌گذاران اقتصادی در کشورهای مختلف بوده است. تحلیل‌های مربوط به تاثیر بهبود محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی تا سال ۲۰۰۳ حول محورهای امنیت، آزادی اقتصادی، کنترل فساد مالی و کاهش ریسک سیاسی و میزان دخالت دولت در عرصه فعالیت‌های اقتصادی بوده است. علت طرح این مسایل مداخله بیش از حد دولت، ناکارآمدی آن و فعالیت اندک بخش خصوصی می‌باشد.

به تدریج سایر عوامل موثر بر عملکرد واحدهای اقتصادی مانند کیفیت دستگاه‌های حکومتی، ثبات قوانین و کیفیت زیرساخت‌ها مطرح شد که تغییرات اقتصادی در آنها فراتر از اختیارات و قدرت مدیران بنگاه‌های اقتصادی بوده است (میدری، ۱۳۸۷).

در گسترش عوامل موثر بر محیط کسب و کار و سیاست‌گذاری برای رفع موانع فعالیت بخش خصوصی به عنوان راهبرد اصلی رشد و توسعه اقتصادی، میتوان به مطالعات اقتصاددانان ذیل اشاره نمود:

- "دسوتو" معتقد است کشورهای جهان سوم مشکل کمبود سرمایه ندارند، بلکه مشکل جهان سوم این است که نهادهای حقوق مالکیت، شخصیت حقوقی عامل اقتصادی و ثبت مالکیت وجود ندارد یا کارآمد نیست و از طرف دیگر، اقتصاد زیرزمینی فعال است و بنگاه‌های کوچک، بزرگ نمی‌شوند و سرمایه‌ها به خارج از کشور کوچ می‌کنند (دسوتو، ۲۰۰۰).

- "سیمون پارکر" با تکمیل مقالات دسوتو، مطالعاتی در خصوص محیط کسب و کار کشورهای مختلف انجام داده و معتقد است بهبود فضای کسب و کار، کارآفرینان- مخربین خلاق در اقتصاد- را به بخشهای مختلف اقتصادی سوق می‌دهد و این مخربین خلاق به موجب برخورداری از قدرت نوآوری، ریسک پذیری و خوداشتغالی به ارتقای رشد اقتصادی کمک فراوانی می‌کنند (Parker, ۲۰۰۵&۲۰۰۹).
- "چوارز" در مطالعات خود در سال ۱۹۸۵ به این نکته اشاره کرده است که برقراری امنیت و آزادی تجاری در عرصه فعالیتهای اقتصادی، محیط مطلوبی را برای ورود بخش خصوصی به بخشهای مختلف اقتصاد فراهم می‌آورد (Shwarz&others, ۱۹۸۵).
- "بیشپ" در مطالعات خود در حوزه فساد مالی و کاهش ریسک سیاسی، معتقد است که ورود بخش خصوصی مستلزم ایجاد امنیت و انگیزه لازم می‌باشد که یکی از راههای مدنظر، کنترل فساد مالی و کاهش ریسک سیاسی می‌باشد.
- "استرک" در سال ۱۹۹۱، مطالعه‌ای در مورد نقش دولت در رشد اقتصادی کشورها داشته است و نتیجه گرفته که رشد اقتصادی پایین کشورهای در حال توسعه، بعلت دخالت و حضور گسترده دولت در عرصه فعالیتهای اقتصادی می‌باشد و راه حل ارتقای رشد اقتصادی در این کشورها، رهایی از اقتصاد دولتی می‌باشد (Strack&mai, ۱۹۹۱).
- "ریچارد ودر" در تکمیل مطالعات استرک، پژوهشی در مورد رابطه اندازه دولت و رشد اقتصادی برای کشور آمریکا در دوره ۱۹۹۷-۱۹۴۷ انجام می‌دهد؛ وی در این تحقیق رابطه‌ای معکوس بین اندازه دولت و رشد اقتصادی را به تصویر می‌کشد و این نتیجه را ثابت می‌کند که کوچکتر شدن اندازه دولت در اقتصاد (کاهش دخالت دولت در فعالیتهای اقتصادی) به ارتقای رشد اقتصادی کمک شایانی می‌کند (Vedder, ۲۰۰۰).
- "استیگلیتز و سیمون یانکوف" در مطالعاتی جداگانه در سالهای ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ به این نتیجه نائل شدند که بدون خصوصی‌سازی و صرفاً با رفع موانع ورود بخش خصوصی و کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی می‌توان اقتصاد دولتی را به غیردولتی تبدیل کرد و بستر مطلوب محیط کسب و کار را فراهم نمود که یکی از علل مهم در ارتقای رشد اقتصادی محسوب می‌گردد (Stiglitz, ۲۰۰۰).
- "سیمون یانکوف" از سال ۲۰۰۲ با تشکیل گروهی اقتصادی و تحت حمایت بانک جهانی مطالعات خود را در حوزه محیط کسب و کار در کشورهای مختلف جهان آغاز کرد (Djankov, ۲۰۰۲).

وی ابتدا با مطالعه در مورد موانع کسب و کار در کشورهای مختلف و تهیه پرسشنامه‌هایی و ارایه آن به صاحبان کسب و کار، پنج شاخص ابتدایی برای مقایسه سهولت کسب و کار در کشورهای جهان تعریف می‌کند. به این ترتیب تحلیل شاخص "شروع کسب و کار" و "استخدام و اخراج" را شخصاً عهده‌دار می‌شود و مک لیش (MCLiesh, ۲۰۰۳) شاخص "اخذ اعتبار" و ننووا (Nenova, ۲۰۰۳) شاخص "خاتمه کسب و کار" را در کشورهای جهان تحلیل می‌کنند.

▪ نهایتاً با اتمام سیمون یانکوف در اواخر سال ۲۰۰۴، برای مقایسه محیط کسب و کار در کشورهای جهان، پنج شاخص تدوین گردید؛ گروه مطالعاتی بانک جهانی هر سال گزارشاتی تحت عنوان "شاخصهای فضای کسب و کار" منتشر کرده و سهولت محیط کسب و کار را در کشورهای مختلف مقایسه می‌کند. با تلاش گروه اقتصادی یانکوف در سال ۲۰۰۶ شاخصهای مذکور به ده شاخص کلی ارتقاء می‌یابد و مقایسه سهولت کسب و کار را برای کشورهای جهان تخصصی‌تر می‌کند (Worldbank, ۲۰۰۴).

در نتیجه طرفداران راهبرد بهبود محیط کسب و کار نه تنها این راهبرد را به عنوان شرط رشد بخش خصوصی و ارتقای رشد اقتصادی تلقی می‌کنند بلکه بر این اعتقادند که این راهبرد باید جایگزین راهبرد خصوصی‌سازی شود و به علل ذیل سیاست بهبود محیط کسب و کار را نسبت به سیاست خصوصی‌سازی ارجح می‌دانند:

جدول ۲. مقایسه دو راهبرد خصوصی‌سازی و بهبود محیط کسب و کار

"بهبود محیط کسب و کار"	"خصوصی سازی"
<ul style="list-style-type: none"> ▪ عدم احتمال ایجاد تنش اجتماعی-سیاسی ▪ عدم ایجاد نگرانی در نیروی کار ▪ رقابت را تقویت می‌کند ▪ اشتغال را زیاد می‌کند 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ احتمال ایجاد تنش اجتماعی-سیاسی ▪ ایجاد نگرانی در نیروی انسانی شرکتها ▪ الزاماً رقابت را تقویت نمی‌کند ▪ کارآفرینان را گرفتار شرکتهای ذاتاً علیل می‌کند ▪ احتمالاً اشتغال را کم می‌کند

Source: WorldBank, Doingbusiness, ۲۰۰۴

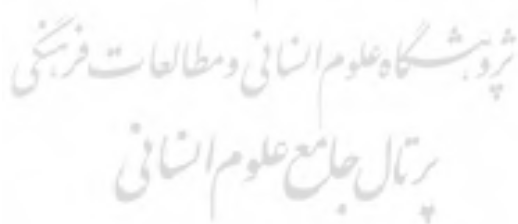
۲. تحلیل روند شاخصهای محیط کسب و کار طبق مطالعات بانک جهانی^۱

۱. World Bank Group

گروه مطالعاتی بانک جهانی برای مقایسه سهولت کسب و کار در کشورهای مختلف، اولین گزارش "فضای کسب و کار"^۱ را در سال ۲۰۰۴ و با عنوان "درک مقررات و شناخت آیین‌نامه کسب و کار"^۲ منتشر می‌نماید. در سال ۲۰۰۵، جهت بررسی تخصصی سهولت کسب و کار در کشورهای مختلف گزارش دیگری را در خصوص "فضای کسب و کار" تحت عنوان "رفع موانع رشد"^۳ ارائه مینماید. پس از مطالعات گسترده و تهیه پرسشنامه و ارائه آن به صاحبان کسب و کار بانک جهانی در سال ۲۰۰۶ برای مقایسه سهولت کسب و کار در کشورهای مختلف، گزارش دیگری از "محیط کسب و کار" با عنوان "خالق کسب و کار"^۴ منتشر می‌کند و به ارائه ده شاخص کلی می‌پردازد. لازم به ذکر است که اشاره گردد، شاخصهای مذکور همچنان جزء معیارهای بانک جهانی برای مقایسه سهولت کسب و کار بین کشورهای جهان می‌باشد؛ چرا که در گزارشات بعدی گروه مطالعاتی بانک جهانی، شاخصهای فوق بدون تغییر بوده‌اند، به این شرح که در سال ۲۰۰۷ بانک جهانی گزارش "فضای کسب و کار" را تحت عنوان "چگونگی بهبود"^۵ منتشر می‌کند و همچنان شاخصهای مذکور را معیاری مناسب برای مقایسه سهولت کسب و کار بین کشورهای مختلف تعیین مینماید.

نهایتاً در آخرین گزارش منتشر شده (طی مدت تهیه این مقاله) توسط گروه مطالعاتی بانک جهانی در سال ۲۰۱۰، پروژه "فضای کسب و کار" تحت عنوان "بهبود و کاهش تعداد معضلات"^۶ بوسیله شاخصهای مطرح شده تحلیل می‌گردد.

میتوان روند تغییرات شاخصی محیط کسب و کار از سال ۲۰۰۴ الی ۲۰۱۰ را به شرح جدول ذیل ارائه نمود:

-
۱. WorldBank, doingbusiness, jun ۲۰۰۳
 ۲. Understanding Regulation
 ۳. Removing obstacles to growth
 ۴. Creating jobs
 ۵. How to reform
 ۶. Reforming through difficult tim

جدول ۳. شاخصهای محیط کسب و کار در سالهای مختلف

سال / شاخص		
۲۰۰۶-۲۰۱۰	۲۰۰۵	۲۰۰۴
۱. شروع کسب و کار	۱. شروع کسب و کار	۱. شروع کسب و کار
۲. اخذ مجوزهای لازم	۲. تعامل با کارکنان	۲. اشتغال
۳. تعامل با کارکنان	۳. ثبت اموال	۳. لازم الاجرا بودن قراردادهای
۴. ثبت داراییها	۴. اخذ اعتبارات	۴. اخذ اعتبارات
۵. اخذ اعتبارات	۵. حمایت از سهامداران	۵. پایان کسب و کار
۶. حمایت از سهامداران	۶. لازم الاجرا بودن قراردادهای	
۷. پرداخت مالیات	۷. خاتمه بخشیدن به کسب و کار	
۸. تجارت برون مرزی		
۹. لازم الاجرا بودن قراردادهای		
۱۰. خاتمه بخشیدن به کسب و کار		

Source: WorldBank, Doingbusiness data base

۱. شروع کسب و کار^۱

این شاخص کل فرآیندی را که یک کارآفرین به منظور تاسیس یک شرکت تا بهره‌برداری رسمی برای شروع یک کسب و کار تجاری، خدماتی و یا صنعتی انجام می‌دهد، ارزیابی می‌کند. مؤلفه‌های شاخص شروع کسب و کار به شرح ذیل است:

- الف) مراحل: تعاملات موسس شرکت با طرفهای خارج از شرکت
- ب) زمان: میانگین زمانی که به گفته وکلای تاسیس شرکت برای تکمیل مراحل با حداقل پیگیری در دستگاه‌های دولتی و بدون پرداخت هزینه اضافه، لازم است و براساس روزهای تقویم ثبت می‌شود.
- ج) هزینه: بر مبنای درصد از درآمد سرانه کشور ثبت می‌شود و شامل همه هزینه‌های اداری، صنفی و حقوقی است که مطابق قانون الزامی هستند.

۱.۱) دستگاه‌های مرتبط با شاخص شروع کسب و کار

^۱.Starting Business

- اداره کل ثبت شرکتها
- سازمان امور مالیاتی کشور
- روزنامه‌های رسمی کشور
- سازمان تامین اجتماعی
- بانک عامل
- اداره پست

۲. اخذ مجوزهای لازم^۱

این شاخص میزان سهولت یا سختی تعامل با مراجع قانونی صادرکننده مجوزهای لازم را بررسی می‌کند. هدف نهایی در این شاخص، محاسبه زمان و هزینه اتمام هر مرحله در شرایط واقعی و متعارف برای کارآفرینان است.

۲.۱) مفروضات روش شناسی

الف) تعداد مراحل: هر نوع تعامل مدیران یا کارمندان شرکت با طرفهای بیرون از شرکت مانند: دستگاه‌های دولتی، سردفتران، ثبت املاک
ب) زمان: میانگین زمانی که به گفته کارشناسان برای طی مراحل بر مبنای روز تقویمی لازم است: فرض بر این است که شرکت سازنده وقت را تلف نمی‌کند.
ج) هزینه: ثبت هزینه‌های رسمی و قانونی بر مبنای درصد از درآمد سرانه.

۳. اشتغال (تعامل با کارکنان)^۲

یکی دیگر از شاخصهای نشان دهنده وضعیت محیط کسب و کار، شاخص استخدام و اخراج نیروی کار است. سهولت در جذب و اخراج کارگران نشانگر وضعیت مطلوب و رو به رشد محیط کسب و کار می‌باشد.

۲. Dealing with construction permits

۱. Employing workers

۳. ۱) شاخص اشتغال بر مبنای سه شاخص فرعی ذیل، محاسبه شده است:

- الف) شاخص فرعی دشواری استخدام
 - ب) شاخص فرعی انعطاف‌ناپذیری ساعات کار
 - ج) شاخص فرعی دشواری اخراج
- کلیه شاخص‌های فرعی دارای مؤلفه‌های متعدد با ارزش بین صفر تا ۱۰۰ می‌باشد و عدد بالاتر معرف مقررات سخت‌گیرانه و نامناسب بودن شاخص تعامل با کارکنان است.

۴. ثبت اموال^۱

در این شاخص، فرآیند کامل خرید یک زمین، ساختمان و انتقال حق مالکیت آن از یک فرد به فرد دیگر ثبت می‌شود. این انتقال باید به گونه ای باشد که خریدار بتواند از این اموال برای گسترش تجارت خود به عنوان وثیقه‌ای جهت اخذ وام و یا فروش آن استفاده کند. در این فرایند هر مرحله ای که بواسطه قانون یا رویه برای انتقال حق مالکیت ضروری است اعم از اینکه جز وظایف فروشنده یا خریدار یا شخص ثالث باشد ثبت می‌گردد.

۴. ۱) مفروضات شاخص ثبت اموال

- تعداد مراحل: عبارت است از هرگونه تعامل موجود میان خریدار و فروشنده یا نمایندگان آنها یا اشخاص خارجی مثل مؤسسات دولتی، بازرسان، دفاتر اسناد رسمی و حقوقدانان.
- زمان لازم: طبق روزهای تقویم و بر مبنای متوسط مدتی که حقوقدانان، دفاتر ثبت اسناد و یا مقامات ثبت اعلام کرده‌اند محاسبه می‌گردد. حداقل زمان برای هر مرحله یک روز است. هرچند ممکن است؛ چند مرحله بطور همزمان انجام شود. فرض بر این است که خریدار وقتی را تلف نکرده و متعهد است که هر مرحله را بدون تأخیر انجام دهد.
- هزینه مورد نیاز: هزینه بر مبنای درصدی از ارزش اموال محاسبه می‌گردد که فرض شده است ۵۰ برابر درآمد سرانه می‌باشد.

۵. اخذ اعتبار(تضمین بنگاه جهت اخذ اعتبار و تسهیلات)

شاخص اخذ اعتبار، وضعیت ثبت و مبادله اطلاعات اعتباری و حقوقی قانونی وام گیرندگان را اندازه گیری می کند. این شاخص با استناد به تئوریهای قدرت وام دهنده و اطلاعات که نقش اساسی در تمایل وام دهنده به اعطای اعتبار دارد، محاسبه می شود.

بر این اساس دوحوزه ذیل را شامل می شود:

الف) حقوق اعتباری؛ نشان می دهد که چگونه قوانین خوب در حوزه ورشکستگی و وثایق، حقوق وام دهنده و وام گیرنده را تامین و اعطای اعتبار را تسهیل می کند.

ب) اطلاعات اعتباری؛ وضعیت ثبت و کیفیت اطلاعات اعتباری و مبادله این اطلاعات بین موسسات مالی و دفاتر (دولتی و غیردولتی) ثبت اطلاعات اعتباری را نشان می دهد.

با اصلاح قانون وثیقه ها به شرح ذیل می توان از اعتباردهندگان حمایت کرد:

- ایجاد رویه های اجرای صحیح دادرسی در دادگاهها
- حذف موانع بر سر راه استفاده از داراییها به عنوان وثیقه وامها
- شفاف سازی حق حبس مال توسط بستانکار از طریق دستگاه های ثبت وثیقه
- وضع قوانین جدید درباره اولویت افراد بستانکار برای کسب حمایت های قانونی

در هنگام تجدید سازمان یا انحلال شرکت سه اختیار ذیل موجب بهبود اعتباردهی بستانکاران صاحب وثیقه می شود:

- اینکه آیا هنگام تقاضای افتتاح پرونده سازماندهی مجدد- مثلاً زمانیکه بدهکاران می توانند از حمایت های یک جانبه ای مانند افتتاح پرونده اعاده حیثیت بهره مند شوند- موانعی همچون رضایت بستانکار بر سر راه آنها وجود خواهد داشت یا خیر.
- اینکه آیا بستانکاران برخوردار از تضمین، می توانند پس از تصویب تقاضای سازماندهی مجدد، وثیقه را ضبط کنند یا خیر؛ عبارتی آیا هیچگونه "ضبط خودکار دارایی" یا "بلوکه شدن دارایی" طرف دادگاه اعمال می گردد یا خیر؟
- اینکه آیا بستانکار یا یک شخصیت اجرایی، می تواند در خلال سازماندهی مجدد، به جای بدهکار ورشکسته، مدیریت کار بنگاه را در دست گیرد یا خیر؟

۶. حمایت از سهامداران^۲

پروژه کسب و کار به بررسی حقوق سهامداران اقلیت در شرکتهای سهامی عام و میزان حمایت های قانونی و اجرائی از این حقوق می پردازد.

۱. Getting credit
۱. Protecting investors

تمرکز این شاخص بر معاملات مدیران شرکت با شرکت می‌باشد و به عبارت دیگر معاملاتی است که در آنها منافع مدیران با منافع شرکت در تعارض است و اینکه سهامداران اقلیت تا چه حد می‌توانند در برابر چنین معاملاتی از حقوق خود دفاع نمایند.

۶. (۱) حقوق سهامداران اقلیت با توجه به چهار شاخص فرعی زیر بررسی می‌شود:

(الف) افشای اطلاعات معاملات شرکت بویژه معاملات مدیران با خود و معاملات مرتبط با مدیران.

(ب) مسئولیت مدیران در قبال معاملات شرکت.

(ج) سهولت شکایت از سوی سهامداران.

(د) حمایت از سهامداران

۷. پرداخت مالیات^۱

این شاخص تمام انواع مالیاتها و پرداختهای اجباری به دولت و صندوقهای بازنشستگی که در حسابهای شرکت منعکس می‌شود و بر درآمدهای اظهار شده موثر است را محاسبه می‌کند. لازم به ذکر است که اشاره شود، مالیات بر ارزش افزوده در حسابها منعکس نمی‌شود اما مراحل را بر شرکت تحمیل می‌کند.

۷-۱) مفروضات شاخص پرداخت مالیات

• تعداد مراحل: تعداد دفعات مراجعه برای پرداخت مالیات، حقوق بیمه، بازنشستگی و ... به دستگاههای ذیربط.

• زمان: تعداد ساعات صرف شده در یک سال برای آماده سازی مدارک و بایگانی تمام اسناد مرتبط با مراحل مختلف.

• نرخ کلی مالیات (هزینه مورد نیاز): تمام مبالغ پرداخت شده اجباری مطابق قوانین در سال دوم فعالیت

۸. تجارت فرامرزی^۲

۲. Paying taxes

۱. Trading across borders

این شاخص کلیه مراحل الزامی برای صادرات و واردات محموله استاندارد کالا، از طریق حمل و نقل را گردآوری می‌کند. کلیه مراحل اداری، واردات و صادرات کالا (از توافق پیمانکار تا حمل کالا) و نیز زمان و هزینه انجام امور، ثبت و ضبط می‌شود. علاوه بر آن کلیه اسناد و مدارک لازم برای تصفیه حساب کالای مبادله شده بین مرزها ثبت و ضبط می‌گردد.

۸- (۱) مفروضات شاخص تجارت برون مرزی

• **زمان:** زمان براساس روزهای تقویمی ثبت می‌شود. محاسبه زمان یک مرحله، از شروع تا تکمیل آن مرحله می‌باشد.

• **هزینه:** براساس مبالغ قابل پرداخت برای یک کانتینر ۲۰ فوتی با دلار آمریکا محاسبه می‌شود.

جدول ۴. اسناد مورد نیاز برای تجارت فرامرزی

اسناد مورد نیاز واردات	اسناد مورد نیاز صادرات
<ul style="list-style-type: none"> ▪ بارنامه ▪ گواهی مقصد ▪ فاکتور تجاری ▪ ترخیص گمرکی واردات ▪ پروانه ورود ▪ سفارش ترخیص بار ▪ مجوز ارز خارجی 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بارنامه ▪ گواهی مبدا ▪ فاکتور تجاری ▪ ترخیص گمرکی ▪ صادرات ▪ پروانه صدور ▪ بیمه نامه

Source: WorldBank, Doingbusiness ۲۰۱۰

۹. لازم الاجرا نمودن قراردادها^۱

پروژه کسب و کار به بررسی کارآمدی سیستم قضائی یک کشور در حل و فصل اختلافات تجاری می‌پردازد. این پروژه زمان، هزینه و تعداد مراحل مورد نیاز برای رسیدگی به یک دعوی، صدور رای در مورد آن و اجرای رای صادره را مورد بررسی قرار می‌دهد.

اطلاعات این شاخص از طریق بررسی قوانین آئین دادرسی مدنی و دیگر قوانین مربوط به آئین رسیدگی در دادگاه ها و پرسشنامه هائی که توسط حقوقدانان محلی متخصص در این زمینه تکمیل شده، گردآوری شده است.

۹- (۱) مفروضات شاخص لازم الاجرا نمودن قراردادها

- زمان: بر مبنای روزهای تقویم از تاریخی که خواهان دادخواست خود را در دادگاه ثبت می‌نماید تا زمان اجرای رای محاسبه می‌شود.
- هزینه: به عنوان درصدی از خواسته، محاسبه می‌شود و شامل هزینه‌های رسمی مانند ابطال تمبر، دستمزد و کلا و مشاوران حقوقی و هزینه کارشناس و هزینه اجرائی می‌باشد.
- تعداد مراحل: مراحل مختلف رسیدگی و صدور اجرای رای صادره.

۱۰. پایان کسب و کار (ورشکستگی)^۱

شاخص پایان کسب و کار، به بررسی یک شرکت داخلی یا خارجی می‌پردازد که پس از اعلان ورشکستگی، برای فرایند قانونی و تسویه بدهی‌های معوقه و در نهایت تعطیلی شرکت می‌بایست هزینه‌هایی را پرداخت کند. شرکت مذکور دارای بستانکاری است که به منظور وصول مطالبات معوق خود، باید متحمل خسارت ناشی از زمان طولانی تسویه گردند. این شاخص نحوه دسترسی سریعتر بستانکاران به مطالبات خود از شرکت ورشکسته را بررسی می‌کند.

۱۰-۱) مفروضات شاخص ورشکستگی

- زمان: مدت زمان مورد نیاز برای تسویه کامل بدهیها و مطالبات شرکت ورشکسته و خاتمه فرایند کسب و کار.
- هزینه: عبارت است از هزینه دادخواهی و سایر هزینه‌های قابل پرداخت.
- نرخ بازستانی: درصدی از مطالبات است که توسط بستانکاران شرکت ورشکسته قابل وصول است.^۲

➤ به این ترتیب می‌توان روند کلی تغییرات شاخصهای محیط کسب و کار در طی سالهای ۲۰۰۷-۲۰۱۰

برای برخی از کشورهای منتخب به صورت جدول ذیل ارایه نمود:

جدول ۵. روند کلی تغییرات شاخصهای محیط کسب و کار در برخی کشورهای منتخب

شاخصهای محیط کسب و کار	کشور		ایران				عربستان				اردن				امارات				قطر		
	سال	سال	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۱۰	
شروع کسب و کار	تعداد مراحل	۸	۸	۸	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	
	زمان (تعداد روز)	۴۷	۴۷	۴۷	۳۹	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	
	هزینه (درصدی از درآمد سرانه)	۵/۴	۵/۳	۴/۶	۳/۹	۵۸	۱۴/۹	۳۲	۵۸	۱۴/۹	۳۲	۵۸	۱۴/۹	۳۲	۵۸	۱۴/۹	۳۲	۵۸	۱۴/۹	۳۲	۵۸
	حداقل سرمایه مورد	۱/۳	۱/۳	۱	۰/۸	۱۰۵۷	۰	۰	۱۰۵۷	۰	۰	۱۰۵۷	۰	۰	۱۰۵۷	۰	۰	۱۰۵۷	۰	۰	۱۰۵۷

۲. Closing business

۱. World Bank Doing Business

نیاز ^(۱)																			
۱۹	۱۹	۱۷	۲۱	۲۱	۲۱	۱۹	۱۸	۱۸	۱۶	۱۷	۱۸	۱۸	۱۸	۱۷	۱۹	۱۹	۲۱	تعداد مراحل	اخذ مجوزهای لازم
۷۶	۷۶	۶۴	۱۲۵	۱۲۵	۱۲۵	۸۷	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۲	۹۴	۱۲۵	۱۲۵	۱۲۵	۳۲۲	۶۷۰	۶۷۰	۶۶۸	زمان (تعداد روز)	
-۰/۶	-۰/۸	۳۰	۱/۵	۲۱۰	۱/۲	۶۹۷	۴۳۳	۴۸۶	۵۰۳	۳۲	۷۴	۹۴	۷۰	۳۶۵	۵۱۴	۶۵۳	۶۸۴	هزینه (درصدی از درآمد سرانه)	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱۱	۱۱	۷۸	سختی استخدام (۰-۱۰۰)	
۲۰	۶۰	۲۰	۴۰	۶۰	۶۰	۰	۲۰	۲۰	۲۰	۴۰	۴۰	۴۰	۲۰	۲۷	۶۰	۶۰	۶۰	انعطاف ناپذیری ساعت کار (۰-۱۰۰)	تعامل با کارکنان
۲۰	۲۰	۰	۰	۰	۰	۶۰	۶۰	۶۰	۵۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۵۰	۱۰	سختی اخراج (۰-۱۰۰)	
۱۳	۲۷	۷	۱۳	۲۰	۲۰	۲۴	۳۰	۳۰	۲۷	۱۳	۱۳	۱۳	۷	۲۹	۴۰	۴۰	۴۹	انعطاف ناپذیری اشتغال (۰-۱۰۰)	
-	-	-	-	۱۳	۱۳	-	-	۱۱	۱۱	-	-	۱۱	۱۱	-	-	۲۳	۲۳	هزینه استخدام (درصدی از حقوق)	
۶۹	۶۹	۸۴	۸۴	۸۴	۸۴	۴	۴	۴	۴	۸۰	۸۰	۸۰	۸۰	۸۷	۹۱	۹۱	۹۱	هزینه اخراج (سالی چند هفته دستمزد)	
۱۰	۱۰	۱	۳	۳	۳	۷	۸	۸	۸	۲	۲	۴	۴	۹	۹	۹	۹	تعداد مراحل	ثبت دارایی‌ها
۱۶	۱۶	۲	۶	۶	۶	۲۱	۲۲	۲۲	۲۲	۲	۲	۴	۴	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	زمان (تعداد روز)	
-۰/۳	-۰/۳	۲	۲	۲	۲	۷	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۰/۵	۱۰/۶	۱۰/۶	۱۰/۵	هزینه (درصدی از دارایی)	
۳	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۴	۵	۵	۴	۴	۳	۳	۴	۵	۵	۵	حقوق قانونی (۰-۱۰)	
۲	۲	۵	۵	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۶	۶	۶	۵	۳	۳	۳	۳	اطلاعات اعتبارات (۰-۱۰)	
۰	۰	۷/۳	۶/۵	۱/۴	۱/۷	۱	۱	-۰/۸	-۰/۷	۰	۰	۰	-۰/۲	۳۱/۳	۲۱/۷	۲۲/۲	۱۳/۷	ثبت موسسات عمومی (درصد)	اخذ اعتبار
۰	۰	۱۲	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	۱۴	۲۳	۱۲	۰	۰	۰	۰	ثبت موسسات خصوصی (درصد)	
۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۹	۸	۷	۸	۵	۷	۵	۵	انتشار اطلاعات (۰-۱۰)	حمایت از سهامداران
۶	۶	۷	۷	۷	۷	۸	۴	۴	۴	۸	۸	۷	۵	۴	۴	۴	۴	مسئولیت پذیری مدیران (۰-۱۰)	
۴	۴	۲	۲	۲	۲	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۳	۰	۰	۷	۰	۰	سهولت شکایت سهامداران (۰-۱۰)	
۵	۵	۴/۳	۴/۳	۴/۳	۳/۴	۴	۴	۴	۴	۷	۶	۵	۴	۳	۶	۳	۳	حمایت از سهامداران (۰-۱۰)	

Source: World Bank, Doing Business Data Base

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ادامه جدول ۵. روند کلی تغییرات شاخصهای محیط کسب و کار در برخی کشورهای منتخب

قطر		امارات				اردن				عربستان				ایران				کشور	شاخصهای محیط کسب و کار
۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷		
۱۱/۳	۱	۱۴	۱۴	۱۴	۱۵	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۲۲	۶۰	۲۲	۲۸	تعداد پرداختها	پرداخت مالیات
۲۶	۲۶	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۱	۷۹	۷۹	۷۹	۷۵	۳۴۴	۳۷۱	۲۹۲	۲۹۲	زمان لازم (ساعت)	
۱۱/۳	۱۱	۱۴	۱۴	۱۴	۱۵	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۴۴	۷۱	۴۷	۴۶	نرخ مالیات بر سود (درصد)	
۵	۵	۴	۵	۷	۴	۷	۷	۷	۷	۵	۵	۵	۵	۷	۸	۸	۵	تعداد اسناد برای صادرات	تجارت برون مرزی
۲۱	۲۱	۸	۱۰	۱۳	۱۸	۱۷	۱۹	۱۹	۲۴	۱۷	۱۷	۱۹	۱۳	۲۵	۱۷	۲۶	۲۶	زمان لازم برای صادرات (روز)	
۷۳۵	۷۳۵	۵۹۳	۶۱۸	۴۶۱	۳۹۲	۷۳۰	۷۳۰	۶۸۰	۷۲۰	۶۸۱	۶۸۱	۱۰۰۸	۶۵۴	۱۰۶۱	۹۵	۸۶۰	۱۰۰	هزینه لازم برای صادرات	
۷	۷	۵	۷	۸	۶	۷	۷	۷	۱۲	۵	۵	۵	۹	۸	۹	۱۰	۱۱	اسناد لازم برای واردات	
۲۰	۲۰	۹	۱۰	۱۳	۱۶	۱۹	۲۲	۲۲	۲۲	۱۸	۱۸	۲۰	۳۸	۳۸	۲۰	۴۲	۳۸	زمان لازم برای واردات (روز)	
۶۵۷	۶۵۷	۵۷۹	۵۸۷	۴۶۲	۳۹۸	۱۲۹۰	۱۲۹۰	۱۰۶۵	۹۵۵	۶۷۸	۶۷۸	۷۵۸	۶۰۵	۱۷۰۶	۹۶۰	۱۳۳۰	۱۲۲۰	هزینه لازم برای واردات	
۴۳	۴۳	۴۹	۵۰	۵۰	۳۴	۳۹	۳۹	۴۳	۴۳	۴۳	۴۴	۴۴	۴۴	۳۹	۳۹	۲۳	۲۳	تعداد مراحل	
۵۷۰	۵۷۰	۵۳۷	۶۰۷	۶۰۷	۶۰۷	۶۸۹	۶۸۹	۶۸۹	۳۴۲	۶۳۵	۶۳۵	۶۳۵	۳۶۰	۵۲۰	۱۴۲۰	۵۲۰	۵۲۰	زمان (روز)	قراردادهای لازم
۲۱/۶	۲۱/۶	۲۶	۲۶	۲۶	۱۸	۳۱	۳۱	۳۱	۱۶	۲۷	۲۷	۲۰	۲۰	۳۹	۱۷	۱۲	۱۲	هزینه (درصدی از طلب)	
۲/۸	۲/۸	۵/۱	۵	۵	۵	۴	۴	۳	۳	۱/۵	۱/۵	۲/۸	۲۰/۸	۴/۵	۱۰	۴	۴	زمان لازم (سال)	ورشکستگی
۲۲	۲۲	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۹	۹	۹	۹	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۹	۹	۹	۹	هزینه (درصدی از دارایی)	
۵۲/۷	۵۲	۱۰/۲	۱۰/۱	۱۰	۱۰	۲۷	۲۷	۲۷	۲۸	۳۷	۳۷	۲۷	۲۸	۲۳/۱	۱۰	۱۹	۱۹/۷	نرخ بازیافت سرمایه (درصدی از دارایی)	

Source: Worldbank, Doingbusiness database

۳. چگونگی تاثیر بهبود محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی

تحولات و دگرگونی نظام اقتصادی حاضر، ریشه در پیشرفت و تغییرات بوجود آمده در علم و تکنولوژی دارد. از این حیث، تضمین حیات کشورها نیازمند ابداع و نوآوری در محصولات و خدمات می‌باشد. نوآوری عبارت است از پیوند دادن دانش جدید، تجسم یافته در یک ابتکار، با عرضه موفقیت‌آمیز آن به بازار. این فرآیند مستلزم حضور افرادی است که قادر باشند فرصتهای تجاری خلق شده توسط نوآوری را تحقق بخشند و سپس تصمیم بگیرند تمام گام‌های لازم برای تبدیل این فرصت‌ها به محصولی که تعداد کثیری از مصرف‌کنندگان آن را خریداری کنند، بردارند؛ اینها وظایف مهمی است که در حیطه عمل کارآفرینان قرار دارد. در واقع کارآفرینان فرآیند تولید کالا و خدمات جدید را تسهیل می‌بخشند؛ چرا که این افراد با بکارگیری از روشهای نوین در تولید و بهره‌گیری از فرآیند تحقیق و توسعه، به ارایه کالا و خدمات جدید با هزینه کمتر می‌پردازند.

ژوزف شومپتر، کارآفرینان را مخرب خلاق نامگذاری می‌کند و معتقد است تخریب خلاق کارآفرین به تسهیل فرآیند کسب و کار و به تبع آن ارتقای رشد اقتصادی، کمک فراوانی می‌کند (Schumpeter, ۲۰۰۱). بنابراین کارآفرینان با ایده‌های نو و خلاق و شناسایی فرصت‌های جدید و به کارگیری منابع، مبادرت به ایجاد محیط مطلوب کسب و کار نوآور و رشد‌یابنده نموده که توأم با پذیرش ریسک و مخاطره است و منجر به معرفی محصول یا خدمت جدیدی به جامعه می‌گردد. کارآفرینان به عنوان موتور توسعه و رشد اقتصادی به موجب برخوردار بودن از خصوصیات مهم زیر به فراهم آمدن محیط مساعد کسب و کار و ارتقای رشد اقتصادی کمک بسزایی می‌کنند:

- نوآوری
- خلاقیت
- مخاطره پذیری
- اعتماد به نفس
- مسئولیت پذیری
- آینده نگری

بنابر دلایل مذکور، برای ارتقای رشد اقتصادی نیاز به حضور کارآفرینان در عرصه فعالیتهای اقتصادی می‌باشد که این امر مستلزم بهبود محیط کسب و کار از جانب دولتها است. در نتیجه برای رسیدن به این مهم، بایستی اقتصاد کشورها به سمت اقتصاد کارآفرین محور سوق پیدا کند؛ چرا که در چنین اقتصادی، بستر مطلوب کسب و کار برای ارتقای رشد اقتصادی حاکم است. اقتصاد کارآفرین محور دارای چهار مشخصه به شرح ذیل می‌باشد:

- در اقتصاد کارآفرین موفق، راه‌اندازی کسب و کار جدید نسبتاً آسان است؛ یعنی بدون فرآیندهای غیرضروری اداری که طی مراحل مختلف آن پرهزینه و زمان‌بر است - می‌باشد.
- به محض اینکه یک فعالیت کارآفرینی آغاز شد، نهادها باید به لحاظ اجتماعی به آن فعالیت پاداش دهند.
- نهادهای دولتی باید از انجام فعالیتهایی که با هدف توزیع منافع اجتماعی، و نه افزایش میزان این منافع، انجام می‌شود جلوگیری کنند. از جمله فعالیتهایی که از نظر اجتماعی غیرمولد هستند می‌توان به رفتارهای غیر قانونی و رفتارهای رانت جویانه مجاز اشاره کرد.
- در یک اقتصاد کارآفرین محور، نهادهای دولتی همواره باید تلاش کنند تا انگیزه‌های لازم برای نوآوری و رشد کارآفرینان موفق و بنگاه‌های بزرگ تاسیس شده توسط آنها، فراهم گردد.
- نهایتاً اینگونه می‌توان بیان کرد که کارآفرینان با ورود به محیط کسب و کار و انجام اعمال مذکور ذیل می‌توانند به ارتقای رشد اقتصادی در جوامع مختلف کمک فراوانی کنند:

- خلق و توزیع ثروت
 - اشتغال زایی
 - انتقال فن‌آوری و ترویج تحقیق و توسعه
 - عامل ترغیب و تشویق سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی
 - عامل شناخت، ایجاد و گسترش بازارهای جدید
 - عامل تعادل در اقتصاد
 - کاهش بروکراسی اداری
 - نوآوری، ابداع و اختراع
 - یکپارچگی و ارتباط بازارهای داخلی و خارجی
 - ایجاد ساماندهی منابع و استفاده بهینه و اثربخش از آنها
- ضمناً عوامل اصلی مؤثر بر بهبود محیط کسب و کار به شرح ذیل می‌باشد:
- تقلیل در زمان و مراحل لازم جهت شروع کسب و کار
 - ثبات در قوانین و اجرای صحیح مقررات
 - انعطاف پذیری در مقررات استخدام و اخراج کارکنان
 - تقلیل زمان و مراحل پرداخت مالیات
 - حمایت قضایی و حقوقی دولت از سهامداران اقلیت
 - کاهش زمان و تعداد مراحل لازم جهت صادرات و واردات کالا
 - تقلیل زمان و هزینه ملزوم جهت خاتمه بخشیدن به فرآیند کسب و کار

عوامل فوق الذکر باعث کاهش رتبه کلی محیط کسب و کار و به عبارتی مطلوبتر شدن بستر کسب و کار می‌گردند؛ این امر ورود کارآفرینان را به بخشهای مختلف اقتصاد منجر می‌شود که به تبع آن با افزایش تولید محصولات با فناوری بالا (High Tech) به کمک ابداع و نوآوری مخربین خلاق، ارتقای رشد اقتصادی محقق می‌گردد.

➤ برای درک بهتر رابطه بهبود محیط کسب و کار و ارتقای رشد اقتصادی میتوان به ارایه جدول ذیل پرداخت:

جدول ۶. روند تغییرات رتبه کلی محیط کسب و کار و نرخ رشد اقتصادی در کشورهای منتخب

رتبه	کشور	سال					
		۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	
۱	ایران	رتبه کلی محیط کسب و کار	۱۰۸	۱۱۹	۱۳۵	۱۴۲	۱۳۷
		نرخ رشد اقتصادی	۵/۹	۷/۸	۲/۳	۱/۸	۲/۲
۲	عربستان	رتبه کلی محیط کسب و کار	۲۸	۲۸	۳۳	۱۶	۱۳
		نرخ رشد اقتصادی	۳/۲	۲	۴/۲	۰/۶	۵/۶
۳	اردن	رتبه کلی محیط کسب و کار	۷۴	۷۷	۸۰	۱۰۱	۱۰۰
		نرخ رشد اقتصادی	۷/۹	۸/۵	۷/۶	۲/۳	۶
۴	قطر	رتبه کلی محیط کسب و کار	-	-	-	۳۷	۳۹
		نرخ رشد اقتصادی	۱۸/۶	۲۶/۸	۲۵/۵	۸/۶	۱۸/۵
۵	امارات	رتبه کلی محیط کسب و کار	۶۹	۷۷	۶۸	۴۶	۳۳
		نرخ رشد اقتصادی	۸/۷	۶/۱	۵/۱	۱	۶/۷
۶	ترکیه	رتبه کلی محیط کسب و کار	۹۳	۹۱	۵۷	۵۹	۷۳
		نرخ رشد اقتصادی	۶/۸	۴/۶	۰/۶	۳/۲	۴
۷	لبنان	رتبه کلی محیط کسب و کار	۹۵	۸۶	۸۵	۹۹	۱۰۸
		نرخ رشد اقتصادی	۰/۶	۷/۶	۹/۲	۹	۹/۱
۸	سوریه	رتبه کلی محیط کسب و کار	۱۲۱	۱۳۰	۱۳۷	۱۳۷	۱۴۳
		نرخ رشد اقتصادی	۵	۴/۱	۵/۲	۴	۴/۳

Source: WorldBank, WDI ۲۰۱۱ & Doing Business

Database

۴. روش شناسی پژوهش و برآورد الگو

در این پژوهش فرضیه اساسی این است که ارتباط میان بهبود محیط کسب و کار و رشد اقتصادی را آزمون و بررسی نماید. به این منظور این پژوهش اثرات کمی محیط کسب و کار بر رشد اقتصادی را در کشورهای منتخب منطقه بصورت مدل اقتصادسنجی داده های تابلویی برای دوره زمانی ۲۰۱۰-۲۰۰۴ بررسی می کند.

طبق مطالعات نظری و تجربی، حذف فضای دیوانسالارانه و تسهیل در قوانین و مقررات و سرعت بخشیدن به فرآیند شروع کسب و کار از عوامل مهمی است که محیط مطلوب برای ارتقای رشد اقتصادی را مهیا می کند. در برآورد الگوی پژوهش یکی از مشهورترین مدلها در بحث محیط کسب و کار مدل یانکوف به پیروی از مدل بارو می باشد که رابطه بین مقررات کسب و کار و رشد اقتصادی را بیان می کند؛ اما به منظور معرفی الگو، از مدل سولو^۱ بهره گرفته و ابتدا تابع کاب داگلاس^۲ زیر بصورت تابع تولید کل در نظر گرفته می شود:

$$Y = Af(K, L) \quad (1)$$

$$Y = A(K)^\alpha (L)^{1-\alpha} \quad (2)$$

در روابط فوق، Y نماد رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی)، K نماد موجودی سرمایه، L نماد نیروی کار (در واقع K و L مقدار کمی یا فیزیکی عوامل تولید هستند که بر تولید اثر می گذارند) و A نماد بهره وری می باشد که مقدار کیفی عوامل تولید است و بر تولید اثر می گذارد و نهایتاً (α) و $(1-\alpha)$ کشش تولید نهاده های سرمایه و نیروی کار می باشند.

مدل تحقیق فوق را به شکل ذیل بازنویسی می شود:

$$\text{Log}Y = \text{Log}A + \alpha \text{Log}K + (1-\alpha) \text{Log}L \quad (3)$$

در مدل فوق الذکر، یکی از عوامل موثر بر رشد اقتصادی، بهره وری می باشد؛ بهره وری کل عوامل تولید (TFP) شامل تولید نهایی نیروی کار و سرمایه به شرح ذیل است:

$$TFP = MP_L + MP_K \quad (4)$$

افزایش بهره وری کل عوامل تولید مستلزم ارتقای تولید نهایی نیروی کار و سرمایه می باشد. تولید نهایی نیروی کار و تولید نهایی سرمایه جهت افزایش، نیازمند حصول نوآوری در فرآیند تولید می باشند؛ نوآوری، پیوند دادن دانش جدید تجسم یافته در یک ابتکار، با عرضه موفقیت آمیز آن به بازار، تعریف می گردد. این فرآیند مستلزم حضور کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی می باشد؛ چرا که این افراد مبادرت به تولید کالا با روشهای نوین اقتصادی- تحقیق و توسعه^۳ می کنند. حضور این مخربین خلاق که ابداع و نوآوری جزء

۱. Solow, ۱۹۵۶

۲. Cobb-Douglas function

۳. R&D

مشخصه‌های مهم آنها محسوب می‌گردد، تنها بواسطه فراهم آمدن بستر مطلوب کسب و کار محقق می‌گردد (Parker, ۲۰۰۹). در نتیجه در الگوی فوق به جای "Log A" که نماد بهره‌وری است، محیط کسب و کار با نماد "DB" مدنظر قرار می‌گیرد. شایان ذکر است که اشاره شود، با توجه به ازدیاد شاخصهای محیط کسب و کار از یکسو و ناهمگونی تعداد شاخصها در سالهای مورد بررسی در این پژوهش از سوی دیگر و همچنین تفاوت در تعداد مولفه‌های شاخص‌های محیط کسب و کار سبب شده است که جهت سهولت برآورد الگوی پژوهش به جای وارد کردن شاخصهای محیط کسب و کار در مدل تحقیق، عدد رتبه کلی محیط کسب و کار کشورهای منتخب مدنظر قرار گیرد.

لذا در کل، الگوی پژوهش برای کشور (i) و در زمان (t) به صورت ذیل در قالب مدل لگاریتمی بازنویسی می‌شود:

$$\log Y_{it} = DB_{it} + \alpha \log K_{it} + (1 - \alpha) \log L_{it} + \zeta_{it} \quad (5)$$

در رابطه فوق ζ_{it} جز اخلال می‌باشد و متغیرهای مدل عبارتند از:

- برای Y از متغیر تولید ناخالص داخلی (بصورت قیمت ثابت سال ۲۰۰۰)^۲ استفاده می‌شود و به عنوان متغیر وابسته وارد مدل می‌شود.
- برای DB از متغیر رتبه کلی محیط کسب و کار^۳ استفاده می‌شود و به عنوان متغیر مستقل وارد مدل می‌گردد.
- برای L از متغیر تعداد نیروی کار در دسترس جهت فرآیند تولید کالا و خدمات^۴، استفاده می‌شود و به عنوان متغیر مستقل وارد مدل می‌گردد.
- برای K از متغیر سرمایه ثابت ناخالص^۵ استفاده می‌شود و بعنوان متغیر مستقل وارد مدل می‌گردد.
- (α) و $(1-\alpha)$ نیز ضرایب رگرسیونی هستند.

۵. تحلیل و تفسیر یافته‌ها

برای پرهیز از رگرسیونهای کاذب در روش‌های اقتصادسنجی، در برآورد ضرایب یک الگو، موضوع ایستایی^۶ سری زمانی بررسی می‌شود.

۱. Simon Djankov, et al ۲۰۰۶: Growth= $\alpha + \beta$ business- regulations+ δ (Ln GDP) + ϵ_{it}

۲. GDP (Constant ۲۰۰۰ US\$)

۳. Doing business, total Rank

۴. Labor force, total

۵. Gross Fixed capital formation (constant ۲۰۰۰ US\$)

۶. Stationary

اما در این پژوهش بدلیل محدود بودن کشورهای مورد بررسی، از انجام دادن آزمون مانایی به موجب برخورد با پیام خطا^۱ در نرم افزار، صرف نظر می شود (محدود بودن سالهای مورد بررسی در این مقاله - ۲۰۰۴ الی ۲۰۱۰- آزمون ایستایی را با پیام خطا مواجه می کند).
 در روش داده‌های تابلویی دو موضوع مطرح می‌گردد: الف؛ انتخاب روش داده‌های ترکیبی^۲ یا داده‌های تابلویی^۳ و ب؛ انتخاب روش اثرات ثابت^۴ یا اثرات تصادفی^۵.
 انتخاب این روشها پس از انجام دو آزمون اثرات ثابت اضافی (آزمون نسبت راستنمایی^۶) و آزمون اثرات ثابت پیوسته^۷ (آزمون χ^2 هاسمن) صورت می‌پذیرد.
 در مورد آزمون نسبت راستنمایی (آزمون F) و آزمون هاسمن^۸، اگر در نرم افزار بعد از انجام آزمونها، عدد احتمال (prob) کوچکتر از "۰/۰۵" باشد، روش داده‌هایی تابلویی و اثرات ثابت در سطح ۹۵ درصد به بالا پذیرفته می‌شود، اما اگر عدد احتمال بزرگتر از "۰/۰۵" باشد در این صورت، روش ترکیبی و اثرات تصادفی پذیرفته می‌گردد.^۹
 به این ترتیب فرضیات در آزمون F و هاسمن به شرح ذیل است:

$$F : \begin{cases} H_0 : \alpha_1 = \alpha_2 = \dots = \alpha_k \Leftrightarrow \text{Pooled model} \\ H_1 : \alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \dots \neq \alpha_k \Leftrightarrow \text{panel model} \end{cases}$$

$$H : \begin{cases} H_0 : \text{Fixed effect} \Leftrightarrow \text{بین اثرات فردی و متغیرهای توضیحی همبستگی وجود ندارد.} \\ H_1 : \text{Random effect} \Leftrightarrow \text{بین اثرات فردی و متغیرهای توضیحی همبستگی وجود دارد.} \end{cases}$$

۷. Error
 ۸. Pooled Data
 ۱. Panel Data
 ۲. Fixed Effect
 ۳. Random Effect
 ۴. Redundant fixed effect- likelihood ration
 ۵. Correlated fixed effect- Hausman test
 ۶. Hausman test, ۱۹۷۸
 ۷. Johnston, ۱۹۹۷

نهایتاً نتایج آزمون F و هاسمن به شرح ذیل میباشد:

جدول ۷. نتایج آزمون "F" در الگوی پژوهش

نتیجه	فرضیه‌ها	عدد احتمال (prob)	نوع آزمون
روش داده‌های تابلویی (panel data) پذیرفته می‌شود.	روش ترکیبی: H_0 : روش داده‌های تابلویی: H_1	۰/۰۰۱۴	آزمون F

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۸. نتایج آزمون "هاسمن" در الگوی پژوهش

نتیجه	فرضیه‌ها	عدد احتمال (prob)	نوع آزمون
روش اثرات ثابت (Fixed effect) پذیرفته می‌شود.	اثرات تصادفی: H_0 : اثرات ثابت: H_1	۰/۰۳۲	آزمون هاسمن

منبع: یافته‌های پژوهش

بنابراین مدل به روش اثرات ثابت تخمین زده میشود و نتایج به شرح ذیل است :

جدول ۹. نتایج برآورد الگوی پژوهش به روش اثرات ثابت (Fixed effect)

متغیرها	ضرایب	آماره T	عدد احتمال (prob)
DB _{it}	-۰/۰۲۰۱۱۶	۱/۴۲۴۲۱۷	۰/۰۱۸۲۱
Log (L _{it})	۱/۵۶۳۱۳۴	۶/۹۲۱۶۴۸	۰/۰۰۰
Log (K _{it})	۰/۱۷۲۴۸۳	۳/۳۳۴۹۴۰	۰/۰۰۶۷
$R^2 = ۰/۹۹$	$\bar{R}^2 = ۰/۹۹$	D.W = ۱/۸۶	F = ۴۹۹۲

			Prob = ۰/۰۰۰
--	--	--	--------------

در تفسیر ضرایب جدول فوق الذکر اینگونه میتوان بیان کرد که:

- ضریب منفی رتبه کلی محیط کسب و کار (DB) به این مفهوم است که کاهش موانع سر راه کارآفرینان در فرآیند شروع کسب و کار و همچنین بهبود شاخصهای محیط کسب و کار که به موجب آن رتبه کلی محیط کسب و کار در کشورها کاهش می‌یابد، به ارتقای رشد اقتصادی منجر می‌شود. عدد منفی "۰/۰۲۰۱" نشانگر رابطه معکوس بین متغیر مستقل رتبه کلی محیط کسب و کار و متغیر وابسته رشد اقتصادی می‌باشد. به این شرح که با رفع موانع کسب و کار و کاهش بروکراسی اداری، بستر برای ورود کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی مهیا میگردد و این فرآیند به ارتقای رشد اقتصادی کمک میکند. توضیح اینکه، دولتها با فراهم آوردن محیط امن سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و ایجاد انگیزه (مانند اخذ مجوزهای لازم از طریق اینترنت یا تسهیل اخذ اعتبارات بانکی) برای کارآفرینان، مسیر ورود بخش خصوصی را به عرصه فعالیتهای اقتصادی هموار میکنند؛ که این فرایند با توجه به روحیه نوآوری، ریسک پذیری و بهره گیری از روشهای نوین در امر تولید توسط مخربین خلاق، ارتقای رشد اقتصادی را تضمین میکند.
- ضریب مثبت نیروی کار، رابطه مستقیم عرضه نیروی کار و افزایش رشد اقتصادی را گواهی می‌دهد. نیروی انسانی در فرآیند تولید و ارائه خدمات نقش حائز اهمیتی را ایفا می‌کند، چرا که پیشرفت تکنولوژی بدون تحولات نیروی انسانی فاقد کارایی می‌باشد. عدد "۱/۵۶" بعنوان متغیر مستقل نیروی کار بیان کننده این نکته است که استفاده صحیح دولتها از نیروی کار به مثابه ارزشمندترین و بزرگترین ثروت هر جامعه می‌باشد؛ چرا که آموزش نیروی کار و تبدیل این افراد به کارآفرینان مولد و نوآور و فراهم کردن بستر مناسب کسب و کار برای این گروه، کمک شایانی به ارتقای رشد اقتصادی می‌کند.
- ضریب مثبت موجودی سرمایه، عدد "۰/۱۷"، گواه این نکته مهم است که علاوه بر نیروی کار، موجودی سرمایه نقش اساسی در ارتقای رشد اقتصادی دارد؛ چرا که با توجه به مطالعات اقتصاددانان مشهوری چون منکیو، رومر و ویل^۱، نیروی کار و موجودی سرمایه نقش حائز اهمیتی را در ارتقای رشد اقتصادی جوامع ایفا می‌کنند. نکته حائز اهمیت این است که ارتقای موجودی سرمایه، بستر لازم را برای رشد قوه ابتکار کارآفرینان جهت ارتقای رشد اقتصادی مهیا می‌کند.
- تخمینهای بدست آمده از الگوی پژوهش موید آن است که، جهت حصول ارتقای رشد اقتصادی، نیروی کار، موجودی سرمایه و فضای مطلوب کسب و کار نقش کلیدی و اساسی را ایفا می‌کند؛ به این شرح که، معنا دار بودن اعداد "prob" و "D.W" و همچنین تامل بر ضرائب الگوی پژوهش، گواه این نکته مهم است که افزایش نیروی کارماهر، موجودی سرمایه و حذف فضای

۱. Mankiew, Romer, Weil, ۱۹۹۲

دیوان سالارانه و پر پیچ و خم اداری (بهبود محیط کسب و کار)، حضور کارآفرینان را به عرصه فعالیتهای اقتصادی تضمین می کند که این فرآیند ارتقای رشد اقتصادی را به ارمغان می آورد.

نتیجه گیری

محیط مطلوب کسب و کار بدین علت مهم تلقی می شود که کارآفرینان را به سوی خود سوق می دهد؛ چرا که این مخربین خلاق برای حضور خود در عرصه فعالیتهای اقتصادی نیازمند وجود فضای رقابتی سالم و شفاف اطلاعاتی می باشند؛ کارآفرینان فقط در محیط امن سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می توانند قدم به عرصه اقتصاد نهاده و چرخهای اقتصادی را به سرعت به حرکت درآورده و رشد، تولید و پویایی را در اقتصاد به ارمغان آورند. در نتیجه بستر مطلوب محیط کسب و کار برای ورود کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی، تنها در شرایطی مهیا می گردد که نقش دولت در اقتصاد فقط به نظارت در فعالیتهای اقتصادی خلاصه گردد و بطور کلی اقتصاد از حالت دولتی به غیردولتی و خلاصه به اقتصاد کارآفرینان محور تبدیل گردد؛ چرا که در اقتصاد کارآفرین محور، موانع شروع کسب و کار به حداقل رسیده و فضای امن سیاسی و اقتصادی و همچنین شفافیت اطلاعاتی وجود دارد؛ که در این شرایط ورود بخش خصوصی و کارآفرینان به عرصه فعالیتهای اقتصادی تضمین شده می باشد. دخالت بیش از حد دولت و حضور گسترده آن در بخشهای مختلف اقتصاد، قدرت رقابت را تقلیل بخشیده و در شرایط انحصاری و عدم رقابتی بودن اقتصاد و همچنین شرایطی که در آن شفافیت اطلاعاتی و امنیت سیاسی و اقتصادی و به طور کلی محیط مناسب کسب و کار وجود ندارد، هیچ کارآفرینی وقت و سرمایه خود را در چنین شرایطی تلف نمی کند.

ارایه پیشنهادات

در کشورهای در حال توسعه (مخصوصاً ایران) برای حل معضل رشد اقتصادی پایین و رهایی از اقتصاد دولتی و نیل به اقتصاد غیردولتی و بسترسازی مناسب محیط کسب و کار برای ورود کارآفرینان به عرصه فعالیت های اقتصادی، می توان به پیشنهادات ذیل اشاره کرد

- کاهش دخالت مستقیم دولت در اقتصاد
- نظارت دولت بر فعالیتهای اقتصادی و همچنین برقراری امنیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و جلب اعتماد سرمایه گذاران و کارآفرینان
- تسهیل امر شروع کسب و کار و کاهش بروکراسی اداری
- رسمیت بخشیدن به نظامهای قانونی
- حفظ ثبات در قوانین و عدم تغییرات مکرر در قانون اساسی
- سهولت فرآیند دسترسی به سرمایه و تسهیلات مالی برای کارآفرینان

- بهبود سیستم آموزشی کشور در جهت تبدیل افراد به کارآفرینان خبره برای شناخت فرصت‌های کسب و

کار

- بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی مانند مخابرات و برق
- افزایش انعطاف پذیری در استخدام نیروی کار ماهر و اخراج کارکنان مازاد
- اصلاح فرآیند اخذ مجوزهای لازم و پرداخت مالیاتها از طریق غیرحضورى شدن روند کار (مانند اخذ مجوزهای لازم و پرداخت مالیات به روش اینترنتی)

منابع

- اتاق بازرگانی، صنایع و معادن ایران؛ گزارش محیط کسب و کار در ایران، (۱۳۸۹)، شماره‌های مختلف.
- بانک مرکزی ایران، گزارش اقتصادی کشور، سالهای مختلف.
- بانک مرکزی ایران، بررسی مقایسه‌ای شاخص‌های محیط کسب و کار در ایران و جهان، (۱۳۸۷)، شماره ۳۰، مجموعه پژوهش‌های اقتصادی.
- شیرین بخش، شمس‌الله و خوانساری، حسن، کاربرد "Eviews" در اقتصادسنجی، (۱۳۸۴)، چاپ اول، تهران، پژوهشکده امور اقتصادی.
- جانستون، جک و دیناردو، جان، روش‌های اقتصادسنجی، ویرایش چهارم، جلد اول، (۱۹۹۷)، ترجمه: فریدون اهرابی و علی اکبر خسروی نژاد، تهران، نشر نور علم.
- دسوتو، هرماندو، راه دیگر، (۱۳۸۹)، ترجمه: جعفر خیرخواهان؛ نشر نی.
- دسوتو، هرماندو، راز سرمایه، (۱۳۸۶)، ترجمه: فریدون تفضلی؛ نشر نی.
- بامول، ویلیام جی، لیتان، رابرت ای، سرمایه‌داری خوب، سرمایه‌داری بد و اقتصاد رشد و کارآفرینی، (۱۳۸۸)، ترجمه: مجتبی خالصی و علی حبیبی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- میدری، احمد و خیرخواهان، جعفر، حکمرانی خوب بنیان توسعه، (۱۳۸۳)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- قودجانی، اصلان، سنجش و بهبود محیط کسب و کار، (۱۳۸۷)، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران.
- رومر، دیوید، اقتصاد کلان پیشرفته، ۳ جلد، (۱۳۸۵)، ترجمه: مهدی تقوی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی، گزارش اقتصادی کشور، سالهای مختلف.
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی، مجله برنامه و بودجه، سالهای مختلف.
- کوز، رونالد اچ، ماهیت بنگاه، (۱۳۷۶)، ترجمه: محمد ارجمند، تهران، نشر فرهنگ و تعاون.
- یانکوف، سیمون و مکلیش، کارالی، فضای کسب و کار، (۱۳۸۷)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس.
- میری، مسعود، نهادها و عملکرد اقتصادی، (۱۳۸۰)، شماره ۱۷۴، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس.
- نورث، داگلاس سی، نهادها و تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی، (۱۳۷۷)، ترجمه: محمدرضا معینی، تهران، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
- مرکز پژوهش‌های مجلس، طرح ایجاد محیط مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار، اسفند ۱۳۸۹.
- مرکز پژوهش‌های مجلس، گزارش پایش محیط کسب و کار، خرداد، تیر، مرداد و اسفندماه ۱۳۸۹.
- مرکز پژوهش‌های مجلس، مجموعه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹.

➤ Schwarz,anna & other,(۱۹۸۵),safety & liberty of commercial,university of florida.

- Alesina, Alberti, Edward Glaeser and Bruce Secedote,(۲۰۰۵), work and leisure in Europe.
- Arrow, Kenneth: J. (۱۹۶۲), the Economic implication of learning by Doing.
- Baker Raymond, capitalism's Achilles heel, (۲۰۰۵), Dirt money and How to Renew the free market system.
- Chang, Roberto, (۲۰۰۹), openness can be good for Growth, journal of development economics.
- Bertarand, Marianne & Fracis Kramarz, (۲۰۰۲); Does entry regulation hinder job creation? , the quarterly journal of economics.
- Strack,bishop & other,(۱۹۹۱),spoil financial,IMF.
- vedder K.richard & Gallaway E.Lowell, (۲۰۰۰), government size& Economic Growth, ohio university.
- Doingbusiness,(۲۰۰۴), understanding regulation, worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۰۵), removing obstacles to growth, worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۰۶), creating jobs, worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۰۷), how to reform, worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۰۸), worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۰۹), worldbank group.
- Doingbusiness, (۲۰۱۰), reforming through difficult times, worldbank group.
- Baumol, William J, (۲۰۰۳), what price economic groeth, Organization for Economic cooperation and development (OECD), economy report, worldbank.

- Mankiw, N. Gregory, Romer David, weil David, N. (۱۹۹۲), a contribution to the empirics of Economic growth; Quarterly Journal of economics.
- World economics growth report,(۲۰۰۹), world bank.
- Better governance for Development in the middle east,(۲۰۰۳), worldbank group.
- Parker C.Simon, (۲۰۰۹), the economics of entrepreneurship, Cambridge publication.
- Parker C.Simon, (۲۰۰۴), the economics of self-employment and entrepreneurship, Cambridge University Press.
- Gatti. Robbert, ۲۰۰۶, Does access to credit improve productivity? Worldbank paper, wps ۳۹۲۱.
- Kelliher Marsh, J.D.LLM, (۲۰۱۰), Dean-School of management and business, perspectives in business.
- the Quality of growth,(۲۰۰۰), worldbank group- Washington. D.C.
- World Development Indicators, (۲۰۰۸-۲۰۱۱), world Bank Group.

**The study of business environment on economic growth
(Middle East selected countries)**

Bijan Baseri^۱

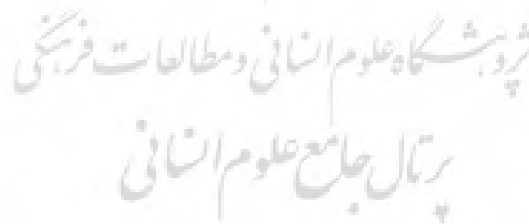
Meysam Shahhoseini^۲

Abstract:

Today, critical factors of economic growth have become one of the important and controversial issues among economists. Despite increase of such important factors as production inputs, innovation, technical changes and application of likely vacant capacities in economy, one of the major challenges in economic growth is a legal and institutional environment in which economic agents both enterprises and investors are operating. The low level economic growth of among Middle East during the last decades despite presence of opportunities, capacities and facilities including oil resources, it seems that one of the existing obstacles is business environment for economic agents in this region. For this purpose, this research investigates overall effects of business environment on economic growth in the selected countries of this region. The research is carried out as Panel Data Econometric Model for the period ۲۰۰۴-۲۰۱۰. The Results show improvement in rating of business environment index has led to economic growth in these countries, although this situation among the countries is of varying intensity.

Key Words: Business Environment, Economy Growth, Middle East.

JEL Classification: O۴۰, K۲۰, M۲, N۸۵.

^۱.Assistant professor of Economics, Islamic Azad University Branch of Central Tehran, E.Mail: bbaseri@gmail.com
^۲.M.A in Economics, E.Mail: meysam.shahhoseini@yahoo.com